بررسی اثرات شهرک‌های صنعتی بر توسعه روستاهای همجوار: مطالعه موردی شهرک‌های صنعتی شباب و ایلام

دریافت مقاله: ۹۰/۷/۲۰ پذیرش مقاله: ۹۰/۹/۲۲
صفحات: ۲۶-۷

علیرضا جمشیدی: دانشجوی دکتری جغرافیای برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان[۱]
Email: alireza۴۷۲۰۰۳@yahoo.com
معصومه جمشیدی: دانشجوی دکتری جغرافیای برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان
Email: masomeh_jamshidi@yahoo.com
علیرضا غلامی: دانشجوی دکتری جغرافیای برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان
Email: alireza.gholami۶۵@gmail.com
فرشاد سوری: کارشناس ارشد جغرافیای برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان
Email: farshadsoory@yahoo.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناخت و تحلیل اثرات مثبت و منفی شهرک‌های صنعتی شباب و ایلام بر روستاهای اطراف این شهرک‌ها و مقایسه این دو منطقه از لحاظ دستیابی به اهداف توسعه پایدار طراحی شده است. این پژوهش به‌صورت پیمایشی انجام گرفته و جامعه آماری این تحقیق را روستاییان ساکن در روستاهای اطراف این دو شهرک تشکیل داده‌اند(N=۲۳۰۰٤). حجم نمونه از طریق فرمول کوکران برآورد (n=۳٦٤) و نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای و به‌صورت تصادفی با انتساب متناسب انتخاب گردیدند. نتایج تحلیل عاملی اثرات مثبت شهرک صنعتی شباب در منطقه نشان می‌دهد که اثرات اجتماعی، کشاورزی، کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی در مجموع۷۳/۶۰ درصد از کل واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. اثرات مثبت شهرک صنعتی ایلام نیز در منطقه شامل آثار اجتماعی، کشاورزی، کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی در مجموع ۵۹/۸۹ درصد از کل واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. به‌طور کلی می‌توان بیان کرد که شهرک صنعتی شباب تأثیرات مثبت بیشتری بر روستاهای همجوار دارد.

کلید واژگان: اثرات، شهرک صنعتی، توسعه روستایی، شباب، ایلام

مقدمه

با یک نگرش سیستمی عرصه‌های روستایی به‌عنوان فضاهای محدود جغرافیایی به‌شمار می روند که از عملکرد فعالیت انسان بر محیط طبیعی از یک طرف و تأثیر نیروهای بیرونی بر

---

۱. نویسنده مسئول: اصفهان- دانشگاه اصفهان - خوابگاه سلیمان خاطر اتاق ۱۰۹

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

عرصه‌های روستایی از سوی دیگر در طول زمان شکل گرفته و دچار تغییرات و تحولات گشته-اند (سعیدی، ۱۳۷۷، ۴). در این زمینه، اقتصاد روستایی عمری برابر با سکونت انسان در کره‌ی زمین داشته و نقشی اساسی در مکان استقرار، استمرار در سکونت، تولید ثروت و ایجاد اشتغال ایفاء نموده و امروزه نیز در بین کارکردهای متنوع سکونتگاه‌های روستایی یکی از مهم‌ترین آنهاست (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۰، ۴۰). پایه‌های آغازین اقتصاد در روستاها را باید فعالیت-های کشاورزی دانست که تا به امروز نیز در نظام تولید اقتصادی، الگوی تغذیه و بسیاری از جنبه‌های مادی زندگی روستاییان تأثیر غیرقابل انکاری داشته است؛ اما در فرایند تحولات اقتصاد روستایی در جهان و به تناسب نیازهای فعلی این جوامع به‌نظر می‌رسد که بخش کشاورزی به‌تنهایی قادر به ایجاد تعادل در شاخص‌های اقتصادی روستاها و جمعیت این مناطق نبوده و لزوم پرداختن به فعالیت‌های غیرکشاورزی و جستجوی شیوه‌های جدید معیشت با اتکاء به منابع درونی روستاها بیش از پیش از احساس می‌شود (مشیری و همکاران، ۱۳۸۳، ۱۴۳).

توسعه روستایی شامل طیف وسیعی از تحولات عمیق در ساختارهای اجتماعی و اقتصادی در نواحی روستایی است و به دنبال توزیع منصفانه درآمد، افزایش استانداردهای زندگی و ایجاد فرصت‌های شغلی در این نواحی است (Ezeala-Harrison,۱۹۹۶،۱۵). در این زمینه گروهی از محققان توسعه روستایی، صنعتی شدن روستا را به‌عنوان سنگ‌بنای استراتژی آینده مورد بحث قرار داده و معتقدند صنعتی شدن روستایی در چارچوب طرح جامع ملی و نیز افزایش نرخ صادرات در جهت ایجاد تعادل در تراز پرداخت‌ها با سه هدف عمده اصلاح درآمد سرانه، کاهش بیکاری و کاهش عدم تعادل بین منطقه‌ای امری اجتناب ناپذیر در فرایند توسعه اقتصادی است. با عنایت به‌این مهم، در دو دهه اخیر استقرار صنایع در روستا در قالب شهرک‌ها و نواحی صنعتی در دستور کار مسئولان و برنامه‌ریزان کشور قرار گرفته است (مطیعی لنگرودی و نجفی‌کانی، ۱۳۸۶، ۱۴۷). به صنعتی کردن روستاها از دو دیدگاه می‌توان نگریست. دیدگاه نخست ایجاد و استقرار صنعت در روستاها است. این دیدگاه بر این نکته تأکید دارد که با توجه به عوامل تولید و وضعیت بازار، چه صنایعی می‌توانند در مناطق روستایی استقرار یافته یا توزیع شوند. دیدگاه دوم صنعتی کردن روستا می‌باشد. در این دیدگاه مسئله صنعتی کردن روستاها هم یک فرایند فرعی و هم وسیله‌ای برای متنوع کردن و نوسازی اقتصاد روستایی تلقی می‌شود (پاپلی یزدی و ابراهیمی، ۱۳۸۷، ۲۲۴). از آنجا که صنعتی کردن روستا به استقرار صنعت در مراکز آن اشاره دارد و باعث ایجاد اشتغال غیر کشاورزی، کمک به جلوگیری از جریان مهاجرت به مراکز شهری، تقویت پایه‌های اقتصادی مراکز روستای، استفاده کامل از مهارت‌های موجود در ناحیه، فرآوری

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

تولیدات کشاورزی محلی و تهیه نهاده‌های اساسی و کالاهای مصرفی برای کشاورزان و دیگر افراد محلی می‌شود (سرور امینی و همکاران، ۱۳۸۹، ۲۲۸). بنابراین، این پژوهش بر اساس این مفهوم که استقرار شهرک‌های صنعتی در اطراف روستاها، از یک سو باعث ایجاد اشتغال برای افراد بیکار در روستاها شود که امر می‌تواند کمکی در راستای جلوگیری از جریان مهاجرت روستاییان بیکار به مراکز شهری شود، و از سوی دیگر باعث تقویت پایه‌های اقتصادی مراکز روستای شده و باعث استفاده کامل از مهارت‌های موجود در ناحیه، فرآوری تولیدات کشاورزی محلی و تهیه نهاده‌های اساسی و کالاهای مصرفی برای کشاورزان و دیگر افراد محلی می‌شود، بررسی شده است. لذا، در صورتی‌که صنعتی شدن روستا در یک منطقه با دیگر بخش‌های آن، از جمله کشاورزی متناسب باشد، می‌توان شاهد افزایش درآمد و به تبع آن افزایش پس‌انداز روستاییان بود که این امر می‌تواند باعث سرمایه‌گذاری در توسعه روستا گردد (Zhang, ۱۹۹٤, ۲۲). هم‌چنین می‌توان شاهد رونق بخش کشاورزی و سایر بخش‌های اقتصاد ملی بود (حقیقی، ۱۳۸۰، ۵۵). بر این اساس ، صنعتی‌سازی روستایی فرایندی است که ابزارهایی برای متنوع کردن اقتصاد روستایی فراهم آورده و همچنین راهبردی است که فقر روستایی را کاهش داده و با توسعه صنایع، از دیدگاه اقتصاد روستایی و اقتصاد ملی (Lee, ۲۰۰۱, ۳)، توسعه متعادل میان خانوارهای شهری و روستایی، بخش کشاورزی و صنعت و بالاخره اقتصاد منطقه‌ای و تمرکز-زدایی صنعتی و شهری را میسر می‌سازد (Choi, ۲۰۰۱, ۱).

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مطالعات زیادی پیرامون استقرار صنعت و اثرات و پیامدهای آن در فضاهای جغرافیایی صورت گرفته است؛ مهم‌ترین پیامدهای آن ایجاد رفاه ، افزایش درآمد و فرصت‌های شغلی ذکر شده است که ابعاد متفاوتی چون پس‌انداز، مسکن، بهداشت، بیمه، تغییر الگوی مصرف، بهبود آموزش و بهبود گذران اوقات فراغت را در بر می‌گیرد (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۰، ۴۲).

سرورامینی و همکاران (۱۳۸۹)، به بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهارد بر توسعه روستاهای همجوار پرداختند. نتایج تحلیل عاملی اثرات مثبت شهرک صنعتی اشتهارد در منطقه نشان داد که ۵ عامل اثرات اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، کشاورزی و زیست محیطی در مجموع ۶۵/۹۸ درصد از واریانس را تبیین می‌کنند. اثرات منفی شهرک صنعتی اشتهارد نیز در منطقه شامل ۴ عامل اثرات اجتماعی، اقتصادی، کشاورزی و زیست‌محیطی ۶۳/۱۵۹ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند. همچنین، رضوانی و همکاران (۱۳۸۹) نشان داده‌اند که ارتقاء کلی شاخص‌های

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

اقتصادی – اجتماعی روستاییان شاغل پس از ایجاد ناحیه صنعتی مثبت بوده و آثار مثبتی در زمینه‌های بیمه اجتماعی، اشتغال و درآمد، مشارکت، توسعه مسکن، تغذیه و رفاه اجتماعی به همراه داشته است. نتایج مطالعه مطیعی لنگرودی (۱۳۸۰) نشان می‌دهد که شهرک صنعتی مورد مطالعه تعداد زیادی از جمعیت روستاهای اطراف را جذب کار نموده و در زمینه ارتقای کیفی زندگی روستاییان منطقه مؤثر واقع شده است. ایجاد و گسترش صنعت در نواحی روستایی عامل ایجاد فعالیت‌های تلفیقی با کشاورزی و صنعتی در نواحی روستایی بوده و توان اشتغال-زایی و به‌دنبال آن کسب درآمد در نواحی روستایی را افزایش داده است. هم‌چنین، طاهرخانی (۱۳۸۰)، در مطالعه خود به بررسی نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی استان مرکزی پرداخته است. نتایج تحقیق وی نشان می‌دهد که ایجاد فرصت‌های شغلی برای روستاییان موفقیت آمیز نبوده است؛ چرا که اکثریت شاغلین نواحی صنعتی روستایی را ساکنان مناطق شهری تشکیل می‌دهند. هم‌چنین، استفاده اندک از منابع محلی، عدم صدور کالاهای تولیدی و فقدان نظام آموزشی از دیگر یافته‌های تحقیق است. مطیعی لنگرودی و نجفی‌کانی (۱۳۸۶)، در پژوهش خود صنعتی شدن را به‌عنوان یک تصمیم سرنوشت‌ساز برای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهای در حال رشد در نظر گرفته و نتایج مطالعه مذکور نشان می‌دهد که اکثر شاخص‌های توسعه اعم از الگوی مصرف (خوراک، پوشاک، و کالاهای مصرفی)، مسکن، بیمه، رضایت و امنیت شغلی، آموزش، انگیزه ماندگاری در روستا تفاوت معناداری را نشان دادند. هم-چنین، مطیعی لنگرودی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای به ارزیابی پیامدهای فضایی استقرار شهرک‌های صنعتی در نواحی روستایی در ابعاد مختلف فضایی پرداختند. نتایج مطالعه حاکی از وجود تفاوت‌های معناداری در زمینه‌ی میزان درآمد، پس‌انداز، رضایت شغلی و امنیت شغلی می‌باشد. هم‌چنین، در زمینه‌ی پیامدهای محیطی ـ کالبدی می‌توان به آلودگی هوا، تغییر کاربری وسیع اراضی کشاورزی مرغوب و تغییر در چشم‌انداز محیطی اشاره کرد. Hag (۱۹۷۹) ضمن تحلیل فرایند توسعه روستایی بر این باور است که در امتداد با دیگر بخش‌های اقتصادی و اجتماعی، صنعت باید به‌عنوان مهمترین مؤلفه هر برنامه توسعه یکپارچه روستایی پذیرفته شود. ماهیت و الگوی صنعتی شدن چه در ابعاد کوچک مقیاس و یا صنایع دستی، و چه در ابعاد بزرگ مقیاس تابع مواد خام اولیه و منابع انسانی در ابعاد محلی و منطقه‌ای است. Rogers (۱۹۷۸) با بررسی اثرات استقرار صنعت در شهرک‌ها و مناطق روستایی ایالت آیوا نشان داد که صنعتی شدن روستایی منافع وسیعی را برای اجتماعات مورد مطالعه در بر داشته به‌طوری‌که سبب افزایش یکپارچگی خانوارها، افزایش درآمد سرانه و توزیع متعادل درآمدها شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

Abraham (۱۹۹۴) با بررسی الگوی صنعتی شدن روستایی هند معتقد است که استقرار صنعت در مناطق روستایی توانسته نقش بسیار مهمی در ایجاد اشتغال و درآمد داشته باشد. صنعتی شدن روستایی با استفاده از منابع محلی سبب تحکیم الگوی عدم تمرکز صنایع شده و پلی است که پیوند بین مناطق شهری و روستایی ایجاد می‌کند و در واقع اختلاف زندگی در نواحی شهر و روستا کاهش می‌یابد. Hang et al (۲۰۰۸) با بررسی نقش خوشه‌های صنعتی در ناحیه روستایی ونژو در چین، بیان می‌دارد که خوشه‌های صنعتی باعث تقسیم کار در جریان تولید شده و فرصت‌هایی برای شرکت‌های کوچک و کارآفرینان در منطقه را فراهم آورده است. هم-چنین، در رابطه با اثرات محیطی استقرار صنایع در نواحی روستایی Wang et al (۲۰۰۸) در تحقیقی با عنوان نواحی صنعتی روستایی و آلودگی آب در چین، این مسئله را مشکلی جدی قلمداد کرده‌اند و آلودگی منابع آب در این نواحی را در اثر استقرار این صنایع دانسته‌اند.

با توجه به آنچه که شرح داده شد، می‌توان دریافت که امروزه صنعت به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی و محوری در توسعه و مخصوصاً توسعه مناطق عقب‌مانده روستایی، نقش اساسی و ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. زیرا عوامل تولید در بخش صنعت بر خلاف بخش کشاورزی از قابلیت جابجایی و انعطاف‌پذیری بیشتری با شرایط محیطی و اوضاع منطقه‌ای و ملی برخوردار است (کلانتری، ۱۳۸۰). بنابراین، با توجه به مطالب گفته شده، هدف اصلی این پژوهش بررسی، شناخت و تحلیل اثرات شهرک‌های صنعتی شباب و ایلام بر وضعیت توسعه روستاهای همجوار بوده که اهداف اختصاصی این بررسی شامل بررسی و شناخت اثرات مثبت و منفی شهرک صنعتی شباب و ایلام بر روستاهای همجوار و مقایسه اثرات این دو شهرک صنعتی بر روستاهای همجوار خود می‌باشد.

منطقه‌ی مورد مطالعه

شهرک صنعتی ایلام که از توابع بخش چوار، شهرستان ایلام بوده که با شهر ایلام (مرکز استان ایلام) دارای فاصله‌ای در حدود ۱۱ کیلومتر می‌باشد. مساحت آن حدود ۱۱۰هکتار بوده که از این میزان، ۷۳/۸ هکتار آن فاز عملیاتی می‌باشد. اکنون ۵۹/۵۳ هکتار زمین صنعتی این شهرک با عقد ۱۹۰ فقره قرارداد با فرصت شغلی ایجاد شده برای ۴۵۹۶ نفر به متقاضیان احداث واحدهای صنعتی واگذار شده است. لازم به‌ذکر است که شهرک صنعتی مورد نظر در سال ۱۳۷۰ تاسیس شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

شهرک صنعتی شباب که از توابع بخش مرکزی، شهرستان شیروان و چرداول بوده و با مرکز شهرستان (سرابله) و مرکز استان (شهر ایلام) به ترتیب دارای فاصله‌ای در حدود ۵ کیلومتر و ۳۰ کیلومتر می‌باشد. مساحت آن در حدود ۲۰ هکتار بوده که از این مقدار در حدود ۹ هکتار آن وارد فاز عملیاتی شده است. این شهرک با عقد ۱۷ قرارداد (که تا سال ۱۳۹۰، ۱۰ واحد از آنها به مرحله‌ی بهره‌برداری رسیده‌اند) توانسته برای ۱۵۰ نفر به‌صورت مستقیم اشتغال‌زایی نماید.

مواد و روش‌ها

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی ـ تحلیلی بوده و با توجه به گستردگی محدوده تحقیق، به صورت پیمایشی و تک مقطعی انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق را روستاییان ساکن در روستاهای اطراف شهرک‌های صنعتی شباب و ایلام واقع در دو شهرستان شیروان چرداول و ایلام تشکیل می‌دهند (N=۲۳۰۰۴). حجم نمونه از طریق فرمول کوکران و روش تصادفی با انتساب متناسب تعداد ۳۶۴ نفر به عنوان نمونه تعین گردید. در این روش نمونه‌گیری ابتدا ۱۵ روستا که در فاصله کمتری نسبت به دو شهرک صنعتی شباب و شهرک صنعتی ایلام قرار داشتند، سپس به‌طور تصادفی پرسش‌نامه‌ها در میان افراد ساکن در هر روستا توزیع شد و ۸ روستا نزدیک به شهرک صنعتی شباب و ۷ روستا نزدیک به شهرک صنعتی ایلام در نظر گرفته شد. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه می‌باشد که روایی گویه‌ها توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه اصفهان مورد تأیید قرار گرفت. به‌منظور بررسی پایایی ابزار مورد تحقیق مطالعه-ی پیش راهنما، یک نمونه ۳۰ نفری خارج از نمونه اصلی (در شهر سرابله) انتخاب و پرسشنامه بین آنها توزیع و نظرات آنها جمع‌آوری گردید، سپس بر مبنای نتایج تغییرات لازم در پرسش نامه مذکور صورت گرفت. نتایج به‌دست آمده از پیش آزمون، حاکی از اعتماد یا پایایی قابل قبول ابزار مورد مورد مطالعه (پرسشنامه) می‌باشد (آلفای کرونباخ محاسبه شده برای اثرات مثبت و منفی شهرک‌های صنعتی به‌ترتیب برابر است با ۰/۸۷۵ و ۰/۸۴۵). برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و بررسی عمیق‌تر موضوع و دسته‌بندی متغیرها علاوه بر آماره‌های توصیفی، از تحلیل عاملی و آزمون من ویتنی استفاده شده است. در تحلیل عاملی جهت تعیین مناسب بودن داده-ها برای تحلیل عاملی از روش KMO و آزمون بارتلت استفاده گردید.

یافته‌های تحقیق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

الف- ویژگی‌های فردی روستاییان اطراف شهرک صنعتی شباب: نتایج نشان می‌دهد که میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۵۲/۶ سال و بُعد خانوار درحدود ۵ نفر می‌باشد. ۱۷/۵ درصد از افراد نمونه بی‌سواد و نیز ۵۵ درصد دارای سوادی در سطح ابتدایی بودند،. ۲۲/۵ درصد افراد از محل سکونت اصلی خود به روستاهای نزدیک به شهرک صنعتی شباب نقل مکان کرده‌اند. از میان کل افراد مورد مطالعه ۱۶/۵ درصد در شهرک صنعتی شباب مشغول به کار هستند که از این میان ۷۵/۵ درصد کارگر ساده و بقیه به‌صورت کارگر نیمه‌ماهر یا کارگر فنی و استادکار مشغول به‌کار می‌باشند. متوسط فاصله روستاهای مورد مطالعه تا شهرک صنعتی شباب ۳/۵ کیلومتر می‌باشد. هم‌چنین، شغل اصلی ۶۵ درصد خانوارهای مورد مطالعه کشاورزی بود. درآمد حدود ۵۰ درصد خانوارها از راه شغل اصلی تأمین می‌شود.

ب ـ ویژگی‌های فردی روستاییان اطراف شهرک صنعتی ایلام: نتایج اولیه تحقیق نشان داد، میانگین سنی افراد مورد مطالعه در حوزه‌ی شهرک صنعتی ایلام ۴۹/۵ سال و بُعد خانوار در حدود ۶ نفر می‌باشد. نتایج نشان داد، ۱۹/۳ درصد از آنها بی‌سواد، ۴۸/۲ درصد در سطح ابتدایی، ۲۳/۵ درصد در سطح سیکل و ۹ درصد از آنها سطح سوادشان بالاتر از سیکل است. ۱۵/۳ درصد از افراد مورد مطالعه از محل سکونت اصلی خود به روستاهای نزدیک‌تر به شهرک صنعتی ایلام نقل مکان کرده بودند. از میان کل افراد مورد مطالعه، در این حوزه، ۳۳/۷ درصد از آنها در شهرک صنعتی ایلام مشغول به‌کار هستند که از این میان ۷۵ درصد به‌صورت کارگر ساده مشغول به‌کار می‌باشند. متوسط فاصله روستاهای مورد مطالعه تا شهرک صنعتی ایلام ۱/۲۳ کیلومتر می‌باشد. هم‌چنین شغل اصلی ۴۳ درصد از خانوارهای مورد مطالعه، در این حوزه، کشاورزی و دامپروری بوده که حدود ۳۵ درصد از درآمد خانوار از این راه تأمین می‌شود. لازم به‌ذکر است که حدود ۶۰ درصد افراد مورد مطالعه در حوزه شهرک صنعتی ایلام به‌علت نزدیکی روستاهای این حوزه به پتروشیمی ایلام، در پتروشیمی ایلام (به علت درآمد بیشتر) به-صورت تمام وقت یا پاره وقت مشغول به‌کار می‌باشند.

آثار استقرار شهرک‌های صنعتی بر روستاهای همجوار

با توجه به جدول شماره ۱، از بین آثار مثبت شهرک صنعتی ایلام بر روستاهای اطراف آن، مهاجر پذیر شدن روستاها، بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی در منطقه، افزایش درآمد روستاییان و بهبود کمی و کیفی وسایل حمل و نقل در روستاهای منطقه و هم‌چنین از بین آثار مثبت شهرک صنعتی شباب بر روستاهای اطراف آن، افزایش درآمد روستاییان، افزایش متوسط قدرت

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

خرید روستاییان، افزایش فرصت اشتغال در روستاها و فراهم شدن زمینه اشتغال برای قشر تحصیل کرده روستایی منطقه به‌ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم را از نظر دیدگاه روستاییان این مناطق کسب نموده‌اند. که جزء مهم‌ترین اثرات شناخته شده از نظر روستاییان می‌باشد.

جدول (۱) رتبه‌بندی اثرات مثبت شهرک‌های صنعتی شباب و ایلام از نظر روستاییان

متغیرها (اثرات مثبت)	روستاهای اطراف شهرک صنعتی ایلام				روستاهای اطراف شهرک صنعتی شباب		
	میانگین	انحراف معیار	رتبه		میانگین	انحراف معیار	رتبه
افزایش درآمد روستاییان	۴/۴۲	۰/۹۰۱	۳		۴/۷۱	۰/۷۸۲	۱
افزایش متوسط قدرت خرید روستاییان	۳/۴	۱/۶	۲۵		۴/۷	۰/۷۹۵	۲
جذب سرمایه‌های شهری به روستاها	۳/۳۵	۱/۶۸	۲۶		۳/۵۲	۱/۲۸	۲۲
افزایش قیمت محصولات کشاورزی	۳/۹	۱/۰۸	۱۴		۳/۵	۱/۳۱	۲۳
افزایش قدرت خرید نهاده‌های کشاورزی	۳/۸۷	۱/۱۱	۱۵		۳/۴۸	۱/۳۳	۲۴
بالا رفتن متوسط تولید محصولات کشاورزی و دامی	۴/۰۱	۰/۹۹۹	۱۱		۳/۸۸	۰/۹۸۲	۱۶
اطمینان روستاییان از کسب درآمد ثابت	۲/۰۵	۳/۰۰	۲۹		۳/۹	۰/۹۵۲	۱۵
بالا رفتن درجه مکانیزاسیون در فعالیت کشاورزی	۳/۸۶	۱/۱۵	۱۶		۳/۹۱	۰/۹۲۵	۱۴
فروش راحت‌تر و بیشتر محصولات کشاورزی و دامی	۳/۸۲	۱/۱۷	۱۷		۳/۸	۱/۰۱	۱۷
کاهش نابرابری در منطقه	۳/۹۵	۱/۰۱	۱۲		۳/۶۱	۱/۱۹	۲۰
افزایش ارزش اراضی کشاورزی	۳/۸	۱/۱۹	۱۸		۳/۷۱	۱/۰۹	۱۸
ارزشمند شدن خانه‌های روستایی همجوار شهرک	۳/۷۸	۱/۲۵	۱۹		۳/۶۷	۱/۱۲	۱۹
تغییر الگوی مصرف غذایی	۳/۷۷	۱/۲۷	۲۰		۴/۵۲	۰/۸۳۲	۶
ایجاد و افزایش مشاغل خدماتی	۴/۶	۰/۸۸۲	۱		۴/۰۵	۰/۸۹۹	۱۲
مهاجرپذیر شدن روستاها	۴/۰۵	۰/۹۸۲	۱۰		۳/۵۹	۱/۲۱	۲۱
کاهش مهاجرت به شهرها	۳/۳	۱/۷۵	۲۷		۴/۴۵	۰/۸۴۳	۸
افزایش فرصت اشتغال در روستاها	۴/۱	۰/۹۷۲	۹		۴/۶۱	۰۳/۸۰۴	۳
بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی در منطقه	۴/۵۵	۰/۸۹۱	۲		۴/۵۴	۰/۸۲۲	۵
بهبود کمی و کیفی وسایل حمل و نقل روستایی	۴/۳۸	۰/۹۱۵	۴		۴/۴۰	۰/۸۵۰	۹
فراهم شدن اشتغال قشر تحصیل‌کرده روستایی	۴/۳۳	۰/۹۳۵	۵		۴/۶۰	۰/۸۱۰	۴
فراهم شدن فصلی اشتغال برای کشاورزان	۴/۲۹	۰/۹۴۵	۶		۴/۴۹	۰/۸۳۹	۷
بالا رفتن آگاهی تخصصی در روستاها	۴/۱۸	۰/۹۶۲	۸		۳/۹۹	۰/۹۱۲	۱۳
دسترسی راحت‌تر روستاییان به تولیدات شهرک	۴/۲۵	۰/۹۵	۷		۴/۱	۰/۸۹۵	۱۱
افزایش فرصت ادامه تحصیل برای فرزندان روستاییان	۳/۷۵	۱/۲۹	۲۱		۴/۳	۰/۸۷۵	۱۰
بازسازی و بالارفتن کیفیت خانه‌های روستایی	۳/۹۵	۱/۰۵	۱۳		۳/۴	۱/۴۵	۲۷
کاهش آلودگی شهرهای منطقه	۳/۰۲	۱/۸۵	۲۸		۳/۴۴	۱/۴۱	۲۶
استفاده از محصولات کشاورزی در صنعت	۳/۷۰	۱/۳۳	۲۲		۳/۴۵	۱/۳۵	۲۵
تفکیک فضاها در روستاها	۳/۶	۱/۴	۲۳		۳/۱	۱/۶۷	۲۹
بهبود کیفی خیابان‌ها و کوچه‌های روستا	۳/۵	۱/۵	۲۴		۳/۲	۱/۵۷	۲۸

مأخذ: یافته‌های تحقیق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد گویه‌های فروش و تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی، تأمین بیشتر نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، کاهش توجه به کشاورزی و مشکلات موجود در این بخش و انتقال مازاد درآمد روستاییان و سرمایه‌گذاری در شهرها از بین اثرات منفی شهرک صنعتی ایلام بر روستاهای اطراف این شهرک، رتبه اول تا چهارم را کسب کرده‌اند. در حالیکه رتبه اول تا چهارم اثرات منفی شهرک صنعتی شباب بر روستاهای مجاور آن شامل گویه‌های آلوده شدن آب‌های زیرزمینی روستاهای اطراف شهرک‌های مزبور، انتقال مازاد درآمد روستاییان و سرمایه‌گذاری در شهرها، کاهش توجه به کشاورزی و مشکلات موجود در این بخش و کاهش علاقه فرزندان خانوار به کشاورزی می‌باشد.

جدول (۲) رتبه‌بندی اثرات منفی شهرک‌های شباب و ایلام از نظر روستاییان

متغیرها (اثرات منفی)	روستاهای اطراف شهرک صنعتی ایلام				روستاهای اطراف شهرک صنعتی شباب		
	میانگین	انحراف معیار	رتبه		میانگین	انحراف معیار	رتبه
انتقال مازاد درآمد روستاییان و سرمایه‌گذاری در شهرها	۳/۷۲	۰/۷۵۹	۴		۴/۸۱	۰/۷۲۸	۲
فروش و تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی	۴/۷۸	۰/۸۴۹	۱		۴/۱۸	۰/۹۰۵	۷
افزایش غیر واقعی قیمت اراضی مسکونی	۳/۲۶	۱/۰۴۵	۲۰		۳/۲۷	۱/۳۲	۱۸
افزایش درآمد گروهی از افراد روستایی	۴/۰۴	۱/۰۲۷	۱۵		۴/۵۸	۱/۱۷۳	۱۱
کاهش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی	۴/۳۱	۱/۰۸۴	۱۴		۳/۴۲	۱/۴۲	۱۹
آلوده‌شدن آبهای زیرزمینی روستاهای اطراف شهرک‌های	۴/۱۷	۱/۰۳۵	۱۳		۴/۶۳	۰/۶۲۸	۱
کاهش توجه به کشاورزی و مشکلات موجود در این بخش	۴/۴۵	۰/۸۷۹	۳		۴/۷۸	۰/۸۴۹	۳
آلودگی آب‌های کشاورزی	۳/۲۶	۰/۷۹۹	۱۲		۲/۸	۱/۲۴	۲۰
آلودگی‌های صوتی ناشی از کار واحدهای صنعتی	۳/۶۷	۰/۹۸۶	۱۶		۲/۶۴	۱/۲۱	۲۱
تخریب مراتع	۲/۸۲	۰/۹۵۳	۲۱		۳/۷۰	۰/۷۸۱	۶
قطبی شدن منطقه	۳/۵۸	۰/۹۸۴	۱۷		۴/۰۰۶	۱/۱۰۸	۱۲
بکارگیری گروه خاصی از افراد روستایی	۴/۰۰۶	۱/۱۰۸	۱۸		۲/۸۴	۰/۶۳۵	۸
کاهش نیروی کار جوان در بخش کشاورزی	۴/۲	۰/۸۷۸	۵		۳/۳۲	۰/۹۸۱	۱۳
کاهش علاقه فرزندان خانوار به کشاورزی	۳/۴۴	۰/۷۵۵	۶		۴/۶۶	۰/۸۴	۴
آلودگی هوا در روستا	۲/۶۲	۰/۷۸۳	۱۹		۳/۱۱	۰/۹۷۹	۱۴
انتقال آب کشاورزی به صنعت	۴/۲۴	۰/۹۴	۷		۲/۷	۰/۸۷۸	۱۵
تأمین بیشتر نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها	۴/۷۴	۰/۸۶۲	۲		۴/۴۵	۰/۸۷۹	۵
توسعه نسبی روستاهای نزدیک به شهرک صنعتی	۳/۵۲	۰/۸۴۶	۱۱		۲/۶۸	۱/۰۴۴	۱۶
ترک تحصیل فرزندان بعضی از خانوارها	۳/۵۲	۰/۷۹۳	۸		۲/۸	۱/۰۹۷	۱۷
مصرفی شدن خانوارها	۴/۵۶	۱/۰۷	۱۰		۳/۷۷	۰/۹۴۹	۱۰
اثر سوء بر بازارهای سنتی روستاها	۳/۲	۰/۷۴۱	۹		۳/۲	۰/۷۴۱	۹

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول (۳) مقایسه اثرات مثبت شهرک صنعتی بین دو گروه روستاییان اطراف شهرک صنعتی ایلام و شباب

متغیرها	میانگین رتبه ای		من ویتنی	sig
	شهرک صنعتی ایلام	شهرک صنعتی شباب		
افزایش ارزش اراضی	۱۱۸/۲۳	۱۲۰/۴۲	۴۷۷۲/۳	۰/۴۴۱ ns
ارزشمند شدن خانه های روستایی	۱۱۷/۲۳	۱۱۵/۱۲	۴۶۲۹/۳	۰/۴۳۹ ns
تغییر الگوی مصرفی غذا	۹۵/۶۲	۱۳۵/۸۲	۱۹۱۷/۳۲	۰/۰۲۱*
ایجاد و گسترش مشاغل خدماتی	۸۱/۴۲	۱۲۵/۱۵	۱۴۸۲/۱	۰/۰۰۱**
مهاجر پذیر شدن روستاها	۱۲۹/۱۵	۱۲۴/۰۷	۴۸۷۲/۳	۰/۴۴۰ ns
کاهش مهاجر فرستی به شهرها	۱۱۲/۵	۲۱۲/۱۵	۱۴۱۵/۵	۰/۰۰۱**
افزایش فرصت های اشتغال در شهرها	۱۳۰/۷۲	۱۲۶/۱۲	۴۹۴۱/۲	۰/۴۴۹ ns
بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی در منطقه	۵۹/۱۶	۸۰/۱۲	۱۶۱۲/۲	۰/۰۲*
بهبود کمی و کیفی وسایل حمل و نقل در روستاهای منطقه	۱۱۸/۴۱	۱۱۵/۸	۴۶۱۹/۷	۰/۴۳۱ ns
فراهم شدن زمینه اشتغال برای قشر تحصیل کرده روستایی	۱۰۲/۲۳	۱۰۹/۴۱	۴۶۰۳/۴	۰/۴۱۹ ns
فراهم شده زمینه اشتغال برای کشاورزان به صورت فصلی	۶۱/۶۹	۷۵/۱۴	۱۱۸۱	۰/۰۱۳*
بالا رفتن آگاهی و تخصص در بین روستاییان	۱۱۵/۳	۱۱۹/۴۱	۴۶۲۱/۰۲	۰/۴۳۸ ns
دسترسی راحت‌تر روستاییان به تولیدات شهرک‌های صنعتی	۸۲/۱۴	۱۲۸/۲۵	۱۵۱۴/۲۳	۰/۰۰۰**
افزایش فرصت ادامه تحصیل برای فرزندان خانوارهای روستایی	۱۲۵/۱۶	۱۳۱/۲۷	۴۹۵۲/۱۸	۰/۴۵۱ ns
بازسازی و بالا رفتن کیفیت خانه‌های روستایی	۱۰۸/۱۲	۱۰۱/۹۹	۴۵۱۲/۲۳	۰/۴۰۲ns
کاهش آلودگی شهرهای منطقه	۵۵/۴	۸۰/۵	۱۸۱۲/۱	۰/۰۰۰**
استفاده از محصولات کشاورزی به‌عنوان مواد خام صنعتی	۱۲۵/۴	۱۲۸/۶	۴۸۲۵/۳	۰/۴۹۵ ns
تفیکیک فضاهای روستاها	۱۱۸/۷	۱۱۴/۹	۵۰۲۸/۵	۰/۲۱۵ ns
بهبود کیفی خیابان‌ها و کوچه‌های روستاها	۱۲۲/۴	۱۲۷/۶	۴۸۱۲/۳	۰/۵۸۹ ns
افزایش درآمد روستاییان	۱۲۵/۲۳	۱۱۸/۴۲	۴۱۲۳/۸	۰/۴۱۵ ns
افزایش متوسط قدرت خرید روستاییان	۶۱/۲۸	۸۸/۰۹	۱۸۱۴/۲	۰/۰۰۵**
جذب سرمایه‌های شهری به روستاها	۸۲/۶۵	۱۱۵/۲۳	۱۷۹۴/۵	۰/۰۰۰**
افزایش قیمت محصولات کشاورزی	۷۵/۱۵	۷۴/۰۱	۳۴۱۰/۲	۰/۳۱۵ ns
افزایش متوسط قدرت خرید نهاده‌های کشاورزی	۱۱۸/۲	۱۱۵/۶۱	۳۹۱۲/۰۱	۰/۳۴۵ ns
افزایش متوسط تولید محصولات کشاورزی و دامی تولیدی	۱۱۵/۶	۱۱۷/۰۹	۳۸۶۱/۰۱	۰/۳۴۱ ns
اطمینان روستاییان از کسب درآمد ثابت	۱۰۹/۲۳	۱۱۸/۲۱	۳۷۱۵/۱	۰/۳۲ ns
بالا رفتن درجه مکانیزاسیون در فعالیت‌های کشاورزی	۷۲/۳۱	۷۹/۴۲	۳۵۱۲/۱	۰/۳۱۲ ns
فروش راحت‌تر و بیشتر محصولات کشاورزی و دامی تولیدی	۶۸/۴۵	۱۶۸/۲۳	۱۸۰۴/۵	۰/۰۰۹**

مأخذ: یافته‌های تحقیق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول ۳ نشان می‌دهد که ده گویه از بیست و هشت گویه مربوط به اثرات مثبت شهرک-های صنعتی بین دو گروه روستاییان اطراف شهرک صنعتی ایلام و شباب، اختلاف معنی‌دار وجود دارد یعنی افراد مورد مطالعه نسبت به اثرات این ده گویه دارای اتفاق نظر نمی‌باشند. در واقع می‌توان گفت این دو شهرک صنعتی بر روستاهای اطراف خود اثرات مشابهی نگذاشته‌اند. این دو گروه در مورد گویه‌های تغییر الگوی مصرف غذایی، ایجاد و گسترش مشاغل خدماتی، کاهش مهاجر فرستی به شهرها، بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی، فراهم شدن زمینه اشتغال برای کشاورزان به‌صورت فصلی، دسترسی راحت‌تر روستاییان به تولیدات شهرک‌های صنعتی، کاهش آلودگی شهرهای منطقه، افزایش متوسط قدرت خرید روستاییان، جذب سرمایه‌های شهری به روستاها، فروش راحت‌تر و بیشتر محصولات کشاورزی و دامی تولیدی در منطقه در سطح ۱ درصد اختلاف معنی‌داری وجود دارد.

با توجه به جدول ۴ می‌توان به این نتیجه رسید که یازده گویه از بیست و یک گویه مربوط به اثرات منفی شهرک‌های صنعتی بین دو گروه روستاییان اطراف شهرک صنعتی ایلام و شباب، اختلاف معنی‌دار و در مورد ده گویه باقیمانده اتفاق نظر وجود دارد. با توجه به میانگین رتبه‌ای، متغیرهای قطبی شدن منطقه، انتقال آب بخش کشاورزی به صنعت، تأمین بیشتر نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، توسعه نسبی روستاهای نزدیک به شهرک صنعتی نسبت به سایر روستاها، ترک تحصیل فرزندان برخی خانواده‌ها، مصرفی شدن خانوارها، اثر سوء بر بازارهای سنتی روستاها، تخریب مراتع، آلودگی آب‌های کشاورزی، کاهش توجه به کشاورزان و مشکلات موجود در این بخش، آلوده‌شدن آب‌های زیرزمینی روستاهای اطراف این شهرک‌ها، افزایش درآمد گروهی از افراد روستایی، افزایش غیرواقعی قیمت اراضی کشاورزی و انتقال مازاد درآمد روستاییان به سرمایه‌گذاری در شهرها، شهرک صنعتی ایلام اثرات منفی بیشتری بر روستاهای همجوار خود داشته است. در سایر موارد اثرات منفی شهرک صنعتی شباب بر روستاهای اطراف بیشتر بوده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول (۴) مقایسه اثرات منفی شهرک صنعتی بین دو گروه روستاییان اطراف شهرک صنعتی ایلام و شباب

متغیرها (اثرات منفی)	میانگین رتبه ای		من ویتنی	Sig
	شهرک صنعتی ایلام	شهرک صنعتی شباب		
قطبی شدن منطقه	۱۲۲/۸۲	۱۰۸/۲	۲۰۲۵/۴	۰/۰۰۰
بکارگیری گروه‌های خاص از افراد روستایی	۹۵/۵	۱۱۵/۳	۱۸۹۵/۲	۰/۰۰۲
کاهش نیروی کار جوان در بخش کشاورزی	۷۲/۹۵	۱۱۲/۵	۲۰۰۱/۳	۰/۰۰۹
کاهش علاقه فرزندان خانواده به کشاورزی	۱۲۲/۴	۱۲۸/۳	۴۸۱۲/۳	۰/۵۹۲ ns
آلودگی هوای روستا	۶۲/۵	۱۲۵/۸۲	۲۰۹۲/۴۲	۰/۰۰۰
انتقال آب بخش کشاورزی به صنعت	۱۳۸/۲۹	۱۰۵/۱۷	۱۸۹۸/۳	۰/۰۲
تأمین بیشتر نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها	۱۴۴/۴	۸۲/۱۵	۲۱۰۹/۳	۰/۰۰۴
توسعه نسبی روستاهای نزدیک به شهرک صنعتی	۱۲۲/۵	۱۱۹/۳	۴۵۷۱/۳	۰/۳۱۲ns
ترک تحصیل فرزندان برخی خانواده‌ها	۱۲۱/۵	۱۱۹/۸	۴۸۲۱/۰۷	۰/۸۲ns
مصرفی شدن خانوارها	۱۱۸/۵	۱۱۵/۶	۵۰۲۸/۰۳	۰/۱۱۲ns
اثر سوء بر بازارهای سنتی روستاها	۱۲۱/۵	۱۱۹/۶	۴۴۴۹/۸۱	۰/۷۲ns
تخریب مراتع	۱۱۷/۲۵	۹۸/۵	۲۱۰۲/۸۵	۰/۰۱۲
آلودگی صوتی ناشی از کار واحدهای صنعتی	۱۲۵/۵	۱۲۷/۳۲	۵۲۱۵/۶	۰/۸۲۷ns
آلودگی آب‌های کشاورزی	۱۱۸/۲۳	۱۱۵/۱۹	۴۸۵۲/۱۳	۰/۵۹ns
کاهش توجه به کشاورزان و مشکلات موجود در این بخش	۱۲۲/۸۵	۸۲/۱۵	۱۷۱۰/۶	۰/۰۰۴
آلوده شدن آب‌های زیر زمینی روستاهای اطراف این شهرک‌ها	۱۲۲/۸۵	۸۲/۱۵	۱۷۱۰/۶	۰/۰۰۴
کاهش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی	۱۰۱/۲۵	۱۰۹/۸	۵۰۱۵/۴	۰/۷۳ns
افزایش درآمد گروهی از افراد روستایی	۱۱۸/۰۱	۸۲/۷۵	۲۰۱۰/۳	۰/۰۰۱
افزایش غیر واقعی قیمت اراضی کشاورزی	۱۲۵/۶۴	۱۲۱/۸۵	۴۸۲۱/۵	۰/۶۲ns
فروش و تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی	۶۳/۱۴	۹۲/۷۵	۱۸۰۱/۳	۰/۰۰۳
انتقال مازاد درآمد روستاییان به سرمایه‌گذاری در شهرها	۱۳۵/۱۵	۱۳۲/۰۱	۵۱۵۵/۲	۰/۱۲۴ns

مأخذ: یافته‌های تحقیق

تحلیل عاملی مربوط به اثرات مثبت شهرک‌های صنعتی ایلام و شهرک صنعتی شباب

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی برای شهرک صنعتی ایلام مقدار KMO برابر با ۰/۶۸ و مقدار بارتلت۳۵۱۲/۳ و برای شهرک صنعتی شباب مقدار KMO برابر با ۰/۷۱۲ و مقدار بارتلت۴۵۱۶/۲ است که در سطح ۱ درصد معنی‌دار بودند. در این بررسی با توجه به ملاک کیسر، ۵ عامل دارای مقدار ویژه‌ی بالاتر از یک بودند که برای هر دو منطقه مورد مطالعه استخراج و نتیجه‌ی آن در جدول ۵ ذکر شده است. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

این ۵ عامل برای شهرک صنعتی ایلام معادل ۵۹/۸۹ درصد و برای شهرک صنعتی شباب معادل ۷۳/۶۰ بود. در هر دو منطقه‌ی مورد مطالعه، عامل اول دارای بالاترین مقدار ویژه، یعنی معادل ۶/۰۵ که تبیین کننده‌ی ۲۵/۲۲ درصد واریانس کل برای شهرک صنعتی ایلام و ۷/۸۲ که تبیین کننده‌ی ۳۲/۱۸ واریانس کل برای شهرک صنعتی شباب، بود و به‌عنوان مهم‌ترین اثر از میان آثار مثبت شهرک‌های صنعتی مزبور بر روستاهای همجوار به شمار می‌آید.

نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد که متغیرهای تشکیل دهنده عامل اول (مهمترین عامل) با عنوان اثرات اجتماعی، شامل: مهاجر پذیرشدن روستاها، کاهش مهاجرت به شهرها، افزایش فرصت‌های اشتغال در روستاها، بالا رفتن آگاهی و تخصص در بین روستاییان، افزایش فرصت ادامه تحصیل فرزندان روستاییان، دسترسی راحت‌تر روستاییان به تولیدات صنعتی، فراهم شدن زمینه اشتغال برای قشر تحصیل کرده روستایی منطقه، فراهم شدن زمینه اشتغال فصلی کشاورزان، افزایش فرصت اشتغال در روستاها و بهبود کمی و کیفی وسایل حمل و نقل در روستاهای منطقه که با توجه به این متغیرها اثرات اجتماعی نامیده شد. این عامل در شهرک صنعتی ایلام ۲۵/۲۲ درصد و برای شهرک صنعتی شباب ۳۲/۱۸ درصد کل واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. سایر اثرات مثبت احداث شهرک‌های صنعتی مورد نظر بر روستاهای همجوار همراه با متغیرهای آنها در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول (۵) عامل‌های استخراج شده از تحلیل عاملی اثرات مثبت شهرک صنعتی ایلام و شباب

عامل‌ها	شهرک صنعتی ایلام				شهرک صنعتی شباب		
	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد فراوانی تجمعی واریانس		مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد فراوانی تجمعی واریانس
اول	۶/۰۵	۲۵/۲۲	۲۵/۲۲		۷/۸۲	۳۲/۱۸	۳۲/۱۸
دوم	۴/۲۵	۱۴/۱۸	۳۹/۴۰		۴/۸۲	۱۳/۰۴	۴۵/۲۲
سوم	۳/۴۵	۹/۰۸	۴۸/۴۸		۲/۰۲	۴/۱۸	۴۹/۴۰
چهارم	۳/۰۲	۸/۲۲	۵۶/۷۰		۵/۱۲	۱۸/۲۸	۶۷/۶۸
پنجم	۱/۸۲	۳/۱۹	۵۹/۸۹		۲/۸۲	۵/۹۲	۷۳/۶۰
KMO =۰/۶۸ Sig = ۰/۰۰۰ Bartlett's Test = ۳۵۱۲/۳					KMO =۰/۷۱۲ Sig = ۰/۰۰۰ Bartlett's Test = ۴۵۱۶/۲		

مأخذ: یافته‌های تحقیق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول (۶) عامل‌های استخراج شده مربوط به اثرات مثبت شهرک‌های صنعتی ایلام و شباب همراه با بار عاملی آنها

بار عاملی شهرک صنعتی ایلام	اثرات	متغیرها*	اثرات	بار عاملی شهرک صنعتی شباب
۰/۷۱۲	اجتماعی (۲۵/۲۲)	مهاجر پذیر شدن روستاها	اجتماعی (۳۲/۱۸)	۰/۸۷۲
۰/۶۱۴		کاهش مهاجرت به شهرها		۰/۷۱۲
۰/۷۲۵		افزایش فرصت‌های اشتغال در روستاها		۰/۸۷۴
۰/۷۱۹		بالا رفتن آگاهی و تخصص در بین روستاییان		۰/۷۲۵
۰/۶۰۹		افزایش فرصت ادامه تحصیل فرزندان روستاییان		۰/۶۵۲
۰/۸۰۴		دسترسی راحت‌تر روستاییان به تولیدات صنعتی		۰/۸۰۲
۰/۸۱۲		فراهم شدن زمینه اشتغال برای قشر تحصیل کرده		۰/۸۸۲
۰/۸۲۵		فراهم شدن زمینه اشتغال فصلی کشاورزان		۰/۷۹۵
۰/۷۹۵		افزایش فرصت اشتغال در روستاها		۰/۷۴۳
۰/۶۲۵		بهبود کمی و کیفی وسایل حمل و نقل در روستاهای		۰/۸۰۸
۰/۸۰۵	کشاورزی (۱۴/۱۸)	فروش راحت‌تر و بیشتر محصولات کشاورزی و دامی	کشاورزی (۱۳/۰۴)	۰/۸۰۲
۰/۶۵۴		بالا رفتن درجه مکانیزاسیون در فعالیت‌های کشاورزی		۰/۶۵۲
۰/۶۲۲		بالا رفتن متوسط تولید محصولات کشاورزی و دامی		۰/۶۰۸
۰/۷۰۴		افزایش قیمت محصولات کشاورزی		۰/۷۱۲
۰/۷۴۵		افزایش قدرت خرید نهاده‌های کشاورزی		۰/۷۸۷
۰/۷۴۵		استفاده از محصولات کشاورزی		۰/۷۵۵
۰/۵۳	کالبدی (۹/۰۸)	ارزشمند شدن خانه های روستایی	کالبدی (۴/۱۸)	۰/۵۵۲
۰/۶۷۵		بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی در منطقه		۰/۶۸۲
۰/۶۱۲		بازسازی و بالا رفتن کیفیت خانه‌های روستایی		۰/۶۰۴
۰/۶۷۲		تفکیک فضاها در روستاها		۰/۶۸۹
۰/۶۶۵		بهبود کیفی خیابان‌ها و کوچه‌های روستاها		۰/۶۹۱
۰/۶۲۲	اقتصادی (۸/۲۲)	تغییر الگوی مصرفی غذا	اقتصادی (۱۸/۲۸)	۰/۷۰۹
۰/۶۵۵		افزایش درآمد روستاییان		۰/۶۹۸
۰/۶۰۱		افزایش متوسط قدرت خرید روستاییان		۰/۶۰۲
۰/۵۰۹		جذب سرمایه‌های شهری به مناطق روستایی		۰/۵۰۱
۰/۵۲۵		افزایش قیمت محصولات کشاورزی		۰/۵۹۸
۰/۵۰۲		اطمینان روستاییان از کسب درآمد ثابت		۰/۵۰۸
۰/۶۹۵	زیست-محیطی (۳/۱۹)	کاهش آلودگی شهرهای منطقه	زیست-محیطی (۵/۹۲)	۰/۷۵۹

مأخذ: یافته‌های تحقیق * تمامی اثرات مربوط به روستاهای همجوار شهرک‌های صنعتی می‌باشد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

تحلیل عاملی مربوط به اثرات منفی شهرک‌های صنعتی ایلام و شهرک صنعتی شباب

بر اساس یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی برای شهرک صنعتی ایلام مقدار KMO برابر با ۰/۷۱۲ و مقدار بارتلت ۳۵۱۲/۸ و برای شهرک صنعتی شباب مقدار KMO برابر با ۰/۶۷۸ و مقدار بارتلت ۳۳۷۸/۶ می‌باشند که در سطح ۱ درصد معنی‌دار بودند. در این بررسی با توجه به ملاک کیسر، ۵ عامل دارای مقدار ویژه‌ی بالاتر از یک بودند که برای هر دو منطقه مورد مطالعه استخراج گردید که نتیجه در جدول ۷ ذکر شده است. مقدار واریانس تجمعی تبیین شده توسط این ۵ عامل برای شهرک صنعتی ایلام معادل ۶۹/۰۵ درصد و برای شهرک صنعتی شباب معادل ۷۲/۵۴ به‌دست آمد. در هر دو منطقه مورد مطالعه آثار اجتماعی بالاترین مقدار ویژه یعنی معادل ۵/۲۶ که تبیین کننده ۲۰/۸۵ درصد واریانس کل برای شهرک صنعتی ایلام و ۶/۵۲ که تبیین کننده ۲۷/۸۲ واریانس کل برای شهرک صنعتی شباب است، و به‌عنوان مهم-ترین اثر از میان اثرات منفی شهرک‌های صنعتی مزبور بر روستاهای همجوار به شمار می‌آید.

نتایج جدول ۸ نشان می‌دهد که متغیرهای تشکیل دهنده عامل اول (مهمترین عامل) عبارتند از: مصرفی شدن خانوارها، اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا، ترک تحصیل فرزندان برخی خانوارها، تأمین اغلب نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، کاهش علاقه‌ی فرزندان روستاییان به کشاورزی، کاهش نیروی کار جوان در بخش کشاورزی و به‌کارگیری گروه‌های خاص از افراد روستایی که با توجه به این متغیرها عامل اول، اثرات اجتماعی نامیده شد که این عامل برای شهرک صنعتی ایلام ۲۰/۸۵ درصد و برای شهرک صنعتی شباب ۲۷/۸۲ درصد کل واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. سایر اثرات منفی احداث شهرک‌های صنعتی مورد نظر بر روستاهای همجوار همراه با متغیرهای آنها در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول (۷) عامل‌های استخراج شده از تحلیل عاملی اثرات منفی شهرک صنعتی ایلام و شباب

عامل‌ها	شهرک صنعتی ایلام				شهرک صنعتی شباب		
	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس		مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
اول	۵/۲۶	۲۰/۸۵	۲۰/۸۵		۶/۵۲	۲۷/۸۲	۲۷/۸۲
دوم	۴/۰۱	۱۵/۹۲	۳۶/۷۷		۳/۳۱	۱۳/۸۰	۴۱/۶۲
سوم	۳/۸۷	۱۴/۸۷	۵۱/۶۴		۲/۸۷	۱۰/۹۲	۵۲/۵۴
چهارم	۳/۰۲	۱۲/۰۹	۶۳/۷۳		۲/۹۵	۱۱/۱۲	۶۳/۶۶
پنجم	۲/۱۲	۹/۳۲	۶۹/۰۵		۲/۰۱	۸/۸۸	۷۲/۵۴
	KMO =۰/۷۱۲ Sig = ۰/۰۰۰ Bartlett's Test = ۳۵۱۲/۸				KMO=۰/۶۷۸ Sig = ۰/۰۰۰ Bartlett's Test = ۳۳۷۸/۶		

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول (۸) عامل‌های استخراج شده مربوط به اثرات منفی شهرک صنعتی ایلام و شباب همراه با بار عاملی

بار عاملی شهرک صنعتی ایلام	اثرات	متغیرها	اثرات	بار عاملی شهرک صنعتی شباب
۰/۷۰۱	اجتماعی (۲۰/۸۵)	مصرفی شدن خانوارها	اجتماعی (۲۷/۸۲)	۰/۷۱۲
۰/۷۲۴		اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا		۰/۸۲۳
۰/۶۵۲		ترک تحصیل فرزندان برخی خانوارها		۰/۸۰۱
۰/۸۲۳		تأمین اغلب نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها		۰/۷۱۱
۰/۷۲		کاهش علاقه فرزندان به کشاورزی		۰/۷۲۲
۰/۷۲۷		کاهش نیروی کار جوان در بخش کشاورزی		۰/۷۳۱
۰/۷۲۵		بکارگیری گروه‌های خاص از افراد روستایی		۰/۷۱۲
۰/۷۰۵	زیست محیطی (۱۵/۹۲)	آلودگی هوای روستا	زیست محیطی (۱۳/۸۰)	۰/۷۰۱
/۸۰۱		تخریب مراتع		۰/۸۴۵
۰/۶۵۱		آلودگی صوتی ناشی از کار واحدهای صنعتی		۰/۶۰۱
۰/۶۸۹		آلودگی آب‌های کشاورزی		۰/۶۸۵
۰/۷۲۲		آلوده شدن آب‌های زیرزمینی اطراف این شهرک‌ها		۰/۷۱۲
۰/۷۹۰	کشاورزی (۱۴/۸۷)	فروش و تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی	کشاورزی (۱۰/۹۲)	۰/۷۸۲
۰/۸۷۰		کاهش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی		۰/۷۵۲
۰/۷۵۲		کاهش توجه به کشاورزی و مشکلات موجود		۰/۷۰۲
۰/۷۰۲		انتقال آب کشاورزی به صنعت		۰/۶۸۲
۰/۷۵۲	اقتصادی (۱۲/۰۹)	انتقال مازاد درآمد روستاییان جهت سرمایه‌گذاری در شهرها	اقتصادی (۱۱/۱۲)	۰/۷۳۲
۰/۷۰۲		افزایش درآمد گروهی از افراد روستایی		۰/۷۱۵
۰/۶۸۸		افزایش غیر واقعی قیمت اراضی مسکونی		۰/۶۹۸
۰/۷۶۸	کالبدی (۹/۳)	توسعه نسبی روستاهای نزدیک به شهرک‌ها نسبت به سایرین	کالبدی (۸/۸۸)	۰/۷۵۸
۰/۶۹۸		قطبی شدن منطقه		۰/۷۱۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتایج و بحث

نتایج حاصل از رتبه‌بندی اثرات مثبت شهرک‌های صنعتی شباب و ایلام از نظر روستاییان نشان داد، روستاهای اطراف هر دو شهرک صنعتی دارای اولویت‌های مثبت نسبتاً متفاوتی هستند. ساکنان روستاهای اطراف شهرک صنعتی ایلام، مهاجر پذیر شدن روستاها، بهبود کیفیت راه‌های ارتباطی در منطقه، افزایش درآمد روستاییان و بهبود کمی و کیفی وسایل حمل و نقل را در روستاهای مربوطه به‌عنوان اولویت‌های مثبت ناشی از استقرار شهرک صنعتی ایلام ذکر کرده‌اند. این در حالی است که، از نظر ساکنان روستاهای اطراف شهرک صنعتی شباب

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

اولویت‌های مثبت دیگری مانند افزایش درآمد، افزایش متوسط قدرت خرید روستاییان، افزایش فرصت اشتغال و فراهم شدن زمینه اشتغال برای قشر تحصیل کرده روستایی قابل توجه می‌باشد. با توجه به آنچه که بیان گردید، روستاییان اطراف شهرک‌های صنعتی ایلام و شباب تنها در یک مورد، افزایش درآمد روستاییان به‌عنوان اثر مثبت شهرک‌ها بر روستاهای همجوار، دارای توافق بودند. البته از نظر رتبه‌بندی، این متغیر در بین ساکنان این روستاها، دارای رتبه‌های متفاوتی می‌باشد. هم‌چنین نتایج حاصل از اولویت‌بندی اثرات منفی شهرک‌های صنعتی ایلام و شباب بر روستاهای مجاور حاکی از عدم یکسانی آنها بود و با توجه به متفاوت بودن موقعیت دو شهرک صنعتی ایلام و شباب، این شهرک‌ها به یک میزان بر روستاهای اطراف اثر نگذاشته و به نظر می‌رسد که اثر شهرک صنعتی شباب بر روستاهای مجاور بیشتر از اثر شهرک صنعتی ایلام می‌باشد، که یکی از دلایل کم‌اثر بودن شهرک صنعتی ایلام نسبت به شهرک صنعتی شباب می‌توان به احداث شرکت پتروشیمی ایلام در بخش چوار اشاره نمود، و به‌دلیل درآمد بیشتر شاغل در شرکت پتروشیمی روستاییان منطقه کمتر راغب به اشتغال در شهرک صنعتی ایلام هستند. هم‌چنین در این مورد می‌توان به بومی بودن اکثریت صاحبان صنایع تأسیس شده، که مطمئناً در آثار مثبت آن شهرک بی‌تأثیر نمی‌باشد، در شهرک صنعتی شباب اشاره نمود.

با توجه به نتایج به‌دست آمده از تحلیل عاملی، عامل اول استخراجی مربوط به اثرات مثبت شهرک‌های صنعتی ایلام و شباب با عنوان اثرات اجتماعی، نشان می‌دهد که هر دو شهرک صنعتی باعث مهاجر پذیر شدن روستاها، کاهش مهاجرت به شهرها، افزایش فرصت‌های اشتغال در روستاها، بالا رفتن آگاهی و تخصص در بین روستاییان، ادامه افزایش فرصت تحصیل فرزندان روستاییان، دسترسی راحت‌تر روستاییان به تولیدات صنعتی، فراهم شدن زمینه اشتغال برای تحصیل کردگان روستایی منطقه، فراهم شدن زمینه اشتغال فصلی کشاورزان، افزایش فرصت اشتغال در روستاها و افزایش فرصت ادامه تحصیل فرزندان روستاییان شده‌اند، که دارای بار عاملی ۲۵/۲۲ برای شهرک صنعتی ایلام و ۳۲/۱۸ برای شهرک صنعتی شباب می‌باشد. هم‌چنین عامل اول استخراجی مربوط به اثرات منفی شهرک‌های صنعتی ایلام و شباب، مربوط به عامل اجتماعی است که نشان می‌دهد هر دو شهرک صنعتی باعث مصرفی شدن خانوارها، ترک تحصیل فرزندان برخی از خانوارها، اثر سوء بر بازارهای سنتی روستا، تأمین اغلب نیروی کار شهرک صنعتی از شهرها، کاهش علاقه‌ی فرزندان روستاییان به کشاورزی، کاهش نیروی کار جوان در بخش کشاورزی و به‌کارگیری گروه‌های خاص از افراد روستایی شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

پیشنهادات

- با توجه به تأثیر مثبت این شهرک‌ها در افزایش درآمد روستاییان، لذا فراهم کردن بسترهای مشارکت مالی روستاییان در ایجاد نواحی صنعتی روستایی و فعالیت در آن؛ از مواردی مهم و در پایداری معیشت روستاییان منطقه مورد مطالعه می‌تواند باشد. بنابراین، باید به سمتی حرکت کرد که بتوان زمینه سرمایه‌گذاری روستاییان را در این بخش فراهم کرد و یا حداقل قادر به جذب پس‌انداز روستاییان شد. در این راستا سازمان صنایع و معادن و یا سازمان‌های متولی این امر می‌توانند با اعطای امتیازات و اعتبارات مخصوص به صاحبان صنایعی که از سرمایه‌گذاری روستاییان (گرچه اندک باشد) استقبال و استفاده کرد که این امر خود می-تواند در ترغیب روستاییان به سرمایه‌گذاری در صنایع روستایی مؤثر باشد.

- مطابق با رابطه بین استقرار شهرک‌های صنعتی و پتانسیل منطقه از لحاظ کشاورزی، ایجاد و تحکیم روابط و پیوندهای اقتصادی دو سویه و مکمل با فعالیت‌های اقتصادی نواحی روستایی و بازارهای محلی؛ استراتژی صنعتی شدن منطقه، مخصوصاً نواحی روستایی، باید دارای جهت‌گیری کشاورزی باشد. از این رو پیشنهاد می‌شود با توجه به ماهیت عمده فعالیت-های اقتصادی منطقه، کشاورزی می‌باشد، صنایع تبدیلی و غذایی شهرک‌ها، به‌ویژه شهرک صنعتی شباب به علت وجود اراضی حاصل‌خیز و مستعد آن منطقه، تقویت و گسترش یابند. به‌طور کلی پیوند بین این دو بخش جهت تکامل هر دو در راستای توسعه پایدار لازم و ضروری می‌باشد.

-هرچند که شهرک‌های صنعتی مورد مطالعه باعث افزایش فرصت‌های اشتغال شده‌اند، و با توجه به اینکه این امر می‌تواند زمینه لازم برای گسترش مشاغل غیرتخصصی جهت اشتغال فصلی کشاورزان منطقه نیز فراهم کند. در این راستا پیشنهاد می‌شود سازمان فنی و حرفه‌ای کشور اقدام به برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه برای روستاییان مایل به اشتغال در بخش صنعت و ارائه مدرک به آنها نموده تا ضمن توانمندی هرچه بیشتر این افراد، زمینه اشتغال ثابت آنها (در صورت تمایل کشاورزان به‌ویژه در ایام خشکسالی) در بخش صنعت فراهم شود؛

-یکی از اثرات منفی استقرار شهرک‌های صنعتی در مناطق مذکور، کاهش علاقه فرزندان روستاییان به کشاورزی است، در این زمینه پیشنهاد می‌گردد که با دادن آگاهی به فرزندان از طریق آموزش‌های ترویجی، ارتباط تنگاتنگ صنعت و کشاورزی جهت رسیدن به پایداری برجسته‌تر شود و از این طریق به ایجاد رغبت در آنان جهت ورود به عرصه کشاورزی کمک شود.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

منابع و ماخذ

۱. پاپلی یزدی، محمدحسین، و محمدامیر. ابرهیمی (۱۳۸۷) **نظریه‌های توسعه روستایی،** انتشارات سمت، چاپ چهارم، تهران، ص ۲۲۴.

۲. حقیقی، سرفراز (۱۳۸۰) **بررسی اثرات قطب صنعتی مبارکه بر توسعه کشاورزی منطقه**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

۳. رضوانی، محمدرضا، مهدی. رمضان‌زاده لسبویی، و مرتضی. محمدپور جابری (۱۳۸۹) **تحلیل اثرات اقتصادی – اجتماعی نواحی صنعتی در توسعه نواحی روستایی موردی: ناحیه‌ی صنعتی سلیمان آباد تنکابن**، جغرافیا و توسعه، شماره ۱۸، صفحات ۲۶-۵.

۴. سرور امینی، شبنم، و علی. اسدی، و خلیل. کلانتری (۱۳۸۹) **بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهارد بر توسعه روستاهای همجوار**، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۴، شماره ۲، صص ۲۳۸-۲۲۷.

۵. سعیدی، عباس (۱۳۷۷) **مبانی جغرافیای روستایی**. انتشارات سمت، تهران، ص ۴.

۶. طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۰)، **نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: نواحی صنعتی روستایی استان مرکزی)**. پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۰، صص ۴۵-۳۳.

۷. کلانتری، خلیل (۱۳۸۰)، **برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای (تئوری و تکنیک‌ها)** خوشبین چاپ سوم، تهران.

۸. مشیری، سیدرحیمی.، مسعود. مهدوی‌حاجیلو و تیمور، آمار (۱۳۸۳) **ضرورت تحول در کارکرد اقتصادی نواحی روستایی (مطالعه موردی: بخش خورگام شهرستان رودبار)**. پژوهش‌های جغرافیایی، ۳۶شماره (۵۰)، صص ۱۵۹-۱۴۳.

۹. مطیعی لنگرودی، سیدحسن (۱۳۸۰) **اثرات اقتصادی – اجتماعی شهرک‌های صنعتی در نواحی روستایی"مطالعه موردی: شهرک صنعتی مشهد"**، تحقیقات جغرافیایی، شماره ۱۶ (پیاپی ۶۱)، صص ۳۸-۲۱.

۱۰. مطیعی لنگرودی، سیدحسن، و علی اکبر. نجفی‌کانی (۱۳۸۶) **بررسی و ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی- نمونه موردی: شهرستان بابل**. پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۸، صص ۱۶۵-۱۴۷.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۱۱. مطیعی لنگرودی، سیدحسن.، علی. طورانی و رضا. سلیمان‌بیگی (۱۳۹۰) **ارزیابی پیامدهای فضایی استقرار شهرک‌های صنعتی در نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان مینودشت**. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره نهم، صص ۳۷-۵۸.

Abraham, T., (۱۹۹٤) ***rural industries and rural industrialization in developing economy; India experience***. Journal of rural reconstruction. ۲۷, ٤٥-٥۲.

Choi, H.S., (۲۰۰۱) ***Rural Industrialization through science and technology***. Institute of industrial science and technology, Korea. Htpp//www.apctt.org/publications/tm_jun۰۱_ruralind.pdf

Ezeala-Harrison, F., (۱۹۹٦) ***Economic Development: Theory and Policy Applications***. Praeger Publishers, Westport, CT.

Hag, M.T., (۱۹۷۹) ***Industrialization in relation to integrated rural development with reference to Bangladesh***; Industry and Development.٤, ٥۱-٦۷.

Hang, Z., Zhang, X., & Zhu, Y., (۲۰۰۸) ***the role of clustering in rural industrialization: A case study of the footwear industry in Wenzhou***. China Economic Review, ۱۹, ٤۰۹–٤۲۰.

Lee, D., (۲۰۰۱) ***Diversification of the rural economy: a case study on rural industrialization in the republic of Korea***. Presented at the Japan program/ INDES ۲۰۰۱, Conference Japan.

Rogers, D., (۱۹۷۸) ***Industrialization in com Benefits and the rural community***. Rural Sociology. ٤۳, ۱٥۱-۱٦۳.

Wang, M., Webber, M., Finlayson, B., & Barnett, J., (۲۰۰۸) ***Rural industries and water pollution in China***. Journal of Environmental Management, ۸٦, ٦٤۸–٦٥۹.

Zhang, Xh, (۱۹۹٤) ***Rural –Urban Migration Restriction Capital Mobility and Rural Inrustrialization in China***. Chinese Economy in Transudation, ۲۹, ۲۰-۲٦.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]